

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕРНЕТУ В ЄС

Новицький В.В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри міжнародного права

Юридичного факультету

Ужгородського національного Університету,

volodymyrnov2828@gmail.com

Новицький В.В. Міжнародно-правові аспекти регулювання інтернету в ЄС

Мета статті надати перелік та коротко дослідити міжнародно-правові механізми та джерела права ЄС, що направлені на регулювання використання мережі Інтернет та електронних комунікаційних технологій всередині організації; визначити сфери, сучасний стан і напрямки внутрішньої та зовнішньої гармонізації описаних регуляторних механізмів. Наукова новизна роботи полягає у розгляді механізмів та основних нормативно-правових актів Європейського Союзу у процесі їх формування та з точки зору їх ролі у становленні єдиного цифрового простору організації. У ході написання статті було узагальнено та доповнено більш спеціалізовані доробки вітчизняних вчених у відповідній сфері і закладено основу для подальших досліджень. На початку 2000-х років основна увага законотворчих органів ЄС приділялася розробці основоположних нормативно-правових актів у сфері регулювання телекомунікацій, цифрових мереж та послуг. У результаті, з 2002 року прийнято низку Директив та рішень; розробка ж регуляторних механізмів, які б діяли у цифровому просторі ЄС активно ведеться з 2009 року. Цей новий етап процесу розробки гармонізованих механізмів регулювання електронних комунікаційних послуг та Інтернету увінчався прийняттям у 2009 році низки нормативно-правових документів та зокрема Регламенту (ЄС) 1211/2009, яким було засновано Орган європейських регуляторів електронних комунікацій (далі – BEREC), який перейняв на себе роль національного регуляторного органу (далі – НРО). У 2018 році, у рамках створення єдиного цифрового простору ЄС було прийнято оновлений Регламент BEREC, а також Кодекс електронних комунікацій (далі – Кодекс).

На даний момент сфера електронних комунікацій та Інтернету проходить численні етапи розвитку та реформування. У ході дослідження було визначено основні напрямки політик ЄС, у рамках яких проводяться заходи із гармонізації та уніфікації законодавства для забезпечення більш ефективної взаємодії як всередині ЄС, так і з зовнішніми партнерами: кібербезпека, авторське право та персональні дані, а також телекомунікаційні послуги. Саме ці напрямки, починаючи з 2013 року були основним фокусом зусиль, враховуючи складність регулювання та швидкість розвитку технологій. У статті автор торкається теоретичних та практичних сторін діяльності Європейської Комісії щодо регулювання Інтернету та описує створення єдиного цифрового простору ЄС з точки зору динаміки процесу у цілому.

Таким чином, результатом дослідження став описовий аналіз процесу формування законодавчої бази Європейського Союзу, ролей організацій та інституцій ЄС, стану і напрямів удосконалення правового регулювання відносин у сфері електронних комунікацій та Інтернету.

Ключові слова: Інтернет, єдиний цифровий простір, Європейська Комісія, BEREC, національний регуляторний орган, ENISA.

Novytsky V.V. International legal aspects of internet regulation in the European Union

The purpose of the article is to provide a list and briefly analyze international legal mechanisms, as well as legal sources and acts of the EU aimed at regulating the use of the Internet and electronic communication technologies within the organization; identify areas, status and directions of internal and external harmonization of the described regulatory mechanisms. Scientific novelty of the work is to consider the mechanisms and basic regulations of the European Union in the process of their creation and in terms of their role in the formation of a single digital space of the organization. Specific works of domestic scientists in the relevant field were generalized and supplemented, as well as the basis for further research was established. In the early 2000s, EU lawmakers focused on the development of basic regulations in the field of telecommunications, digital networks and Internet services. As a result, a

number of Directives and decisions have been adopted since 2002; at the same time, the development of regulatory mechanisms that would operate within the digital space of the EU actively lasts since 2009. This new stage in the process of developing harmonized mechanisms for regulating electronic communications services and the Internet culminated in the adoption in 2009 of a number of legal documents, including Regulation (EU) 1211/2009, which established the Body of European Regulators for Electronic Communications (hereinafter – BEREC), which took over the role of the national regulatory authority (hereinafter – NRA). In 2018, as part of the creation of a single digital space in the EU, an updated BEREC Regulation was adopted, as well as the Electronic Communications Code (hereinafter – the Code).

Now the field of electronic communications and the Internet is undergoing numerous stages of development and reform. The research identified the main directions of EU policies, which include measures to harmonize and unify legislation for more effective interaction within both the EU and external partners: cybersecurity, copyright and personal data, and telecommunications services. These areas, since 2013, have been the focus of efforts, given the complexity of regulation and a rapid development of technologies. In the article, the author covers some theoretical and practical aspects of the European Commission's activities on Internet regulation and describes the creation of the EU single digital space in terms of the process as a whole.

Thus, the result of the study was a descriptive analysis of the process of formation of the EU's legal framework, roles of organizations and institutions and the status of electronic communications and the Internet regulatory mechanisms.

Key words: Internet, Digital Single Space, European Commission, BEREC, National Regulatory Authority, ENISA.

Постановка проблеми. Поширення сучасних інформаційних технологій вимагає від інституцій ЄС створення та постійної актуалізації механізмів нормативно-правового регулювання, які б уможливили ефективно та безпечно впровадження новітніх технологічних можливостей у повсякденну діяльність органів та країн-членів. У той час, як в Європейському Союзі відбуваються важливі інтеграційні процеси, Україна залишається осторонь цих тенденцій, у тому числі, і через незначну кількість теоретичних доробок у цій сфері. У межах політики ЄС, які стосуються регулювання використання Інтернету, можна виділити основні напрямки, у рамках яких проводяться заходи із гармонізації та уніфікації законодавства та регуляторних механізмів, у тому числі і з метою забезпечення більш тісної співпраці із зовнішніми партнерами: кібербезпека, авторське право та персональні дані, а також телекомунікаційні послуги. Закладення теоретичних основ для подальших досліджень у цих сферах є надзвичайно важливим з огляду на динаміку та масиви нормативно-правових джерел та практичних прикладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджено роботи таких зарубіжних та вітчизняних вчених як Запорожець Ю., Шнирков О., Єфремова К., Адамюк Д., Савін А.

Мета статті надати перелік та коротко дослідити міжнародно-правові механізми та джерела права ЄС, що направлені на регулювання використання мережі Інтернет та електронних комунікаційних технологій всередині організації; визначити сфери, сучасний стан і напрямки внутрішньої та зовнішньої гармонізації описаних регуляторних механізмів.

Виклад основного матеріалу. Загальні тенденції у формуванні політики Європейського Союзу у сфері регулювання використання Інтернету та засобів електронної комунікації впливають із потреб та викликів сучасного світу і полягають у підвищенні конкурентоспроможності, розробці та впровадженні інноваційних технологій, регулюванні єдиного ринку електронно-комунікаційних послуг. У межах відповідних політик ЄС можна виділити основні напрямки із гармонізації та уніфікації законодавства всередині ЄС: кібербезпека, авторське право та персональні дані, а також телекомунікаційні послуги. Протягом останніх десятиліть Інтернет розвивається як відкрита платформа для інновацій з низькими бар'єрами доступу для кінцевих користувачів, надавачів контенту, програм та послуг, а також як спосіб здійснення міжнародної, внутрішньої комунікації та торгівлі [1]. Існуючі регулятивні рамки мають на меті сприяти можливості кінцевих користувачів мати доступ до інформації і поширювати її або користуватися програмами та послугами за власним вибором. Такі тенденції вимагають прийняття на рівні Союзу спільних правил, що забезпечать відкритість Інтернету і дозволять уникнути фрагментації внутрішнього ринку внаслідок ухвалених окремими державами-членами інструментів [2].

Можна говорити про те, що основи регулювання Інтернету в ЄС було закладено ще на початку 2000-х років, коли було розроблено та ухвалено низку основоположних нормативно-правових актів у сфері регулювання телекомунікацій, цифрових мереж та послуг. Це, зокрема, такі акти: Рамкова директива (2002/21/ЄС), Директива про краще регулювання (2009/140/ЄС), Директива про доступ (2002/19/ЄС), Директива про дозвіл (2002/20/ЄС), Директива про універсальні послуги (2002/22/ЄС), Директива про права громадян

(2009/136/ЄС), Директива про конфіденційність та електронні комунікації (2002/58/ЄС), Директива про внесення змін та доповнень (2006/24/ЄС), Європейський кодекс електронних комунікацій, Регламент BEREC.

У рамках реалізації політик ЄС за цим напрямом було передбачено такі заходи, як забезпечення спільного розуміння правових наслідків безпеки в електронних комунікаціях; створення країнами-членами сприятливих умов для вільного обігу продуктів і послуг шифрування через гармонізацію адміністративних експортних процедур та послаблення експортного контролю; розробка Комісією правових заходів для зближення національних законодавств щодо атак на комп'ютерні системи [3].

У сфері торгівлі Європейська Комісія регулює ринок, щоб урівноважити значну ринкову силу колишніх монополій, забезпечити універсальність послуг та захистити споживачів. Метою Комісії є сприяння своєчасному та послідовному виконанню правил телекомунікацій шляхом: моніторингу та звітування про впровадження у державах-членах; відкриття провадження щодо порушення прав проти держав-членів, які не дотримуються правил телекомунікацій; проведення процедур консультацій з громадами; підтримка роботи Комітету зв'язку, який об'єднує посадових осіб держав-членів для координації імплементації правил телекомунікацій; організація семінарів для національних суддів, присвячених різним аспектам регулювання телекомунікацій [4].

Політика Європейської Комісії у сфері боротьби з кіберзлочинністю реалізується за чотирма основними напрямками.

По-перше, це законотворчий процес. Найбільш важливим законодавчим рішенням є Рамкове рішення Ради Міністрів ЄС щодо атак на інформаційні системи від 17 січня 2005 року. Рамкове рішення покликане забезпечити мінімальний рівень зближення кримінального права для найбільш поширених форм кримінальної діяльності відносно інформаційних систем, таких як незаконний доступ, незаконне втручання у систему та дані.

По-друге, Європейська Комісія заохочує транскордонне співробітництво правоохоронних органів країн-членів ЄС.

По-третє, Європейська Комісія розвиває співробітництво між державним і приватним секторами у боротьбі з кіберзлочинністю, зокрема, співпрацю між правоохоронними органами та приватними компаніями.

По-четверте, Європейська Комісія заохочує підписання країнами-членами та іншими країнами Конвенції про кіберзлочинність, розробленої Радою Європи, та бере участь у міжнародних робочих групах [3].

Крім цього, 10 березня 2004 року було створено Європейську агенцію з питань мережевої та інформаційної безпеки (ENISA), діяльність якої спрямована на зміцнення можливостей європейської спільноти, країн-членів, а також ділових кіл у сфері попередження і реагування на проблеми, пов'язані з інформаційною безпекою [5].

Новий етап розробки гармонізованих механізмів регулювання електронних комунікаційних послуг та Інтернету увінчався прийняттям у 2009 році низки нормативно-правових документів та, зокрема, Регламенту (ЄС) 1211/2009, яким було засновано Орган європейських регуляторів електронних комунікацій (BEREC), який перейняв на себе роль національного регуляторного органу.

Обов'язки BEREC включають визначення найкращої практики регулювання та вироблення спільних позицій, а також підготовку звітів із загальною метою послідовного застосування нормативної бази в електронних комунікаціях, допомога Комісії та національним регуляторним органам в імплементації правил ЄС щодо телекомунікацій тощо [6].

11 грудня 2018 року ухвалена Директива (ЄС) 2018/1972 Європейського Парламенту та Ради про запровадження Європейського кодексу електронних комунікацій (*European Electronic Communications Code*), а також оновленого Регламенту BEREC з метою досягнення гармонізованої і спрощеної основи для регулювання електронних комунікаційних мереж, послуг електронних комунікацій і пов'язаних з ними послуг на внутрішньому ринку ЄС. Кодекс став регулятивною базою у сфері використання засобів електронної комунікації та Інтернет, що сприяють перетворенню Європи в Інтернет суспільство. Основні його положення направлені на встановлення чітких правил щодо використання Інтернету по всій території ЄС, підвищення якості надання послуг, сприяння інвестиціям, рівність для усіх надавачів послуг в Інтернеті, надання чіткого визначення та розмежування понять, формування взаємної довіри між зацікавленими особами у реагуванні на нові ризики [4].

Некоректно було б розглядати весь масив нормативно-правових актів, організацій та механізмів ЄС, що стосуються регулювання мережі Інтернет, як статичну величину. Всередині організації та у кожній із держав-членів відбувається безперервний процес оновлення, актуалізації та реформування. Зокрема, цікавими для дослідження були пропозиції щодо реформ, які вносилися, починаючи з 2013 року, зокрема, *2013 Connected Continent Regulation* [7]. У ньому, фактично, вперше було надано такий пакет заходів із захисту

споживачів, який спрямований також і на покращення загальних умов. Хоча ці заходи і значно полегшили доступ до зовнішніх ринків та збільшили потенціал для багатонаціональної діяльності, залишалося кілька фінансових, культурних, мовних, політичних та інших перешкод. Давалася взнаки так звана, «внутрішня фрагментація» [7], як це явище визначає датський аналітик Савін А. У 2015 р. у розвиток Стратегії «Європа 2020» Європейська Комісія схвалила «Стратегію єдиного цифрового ринку для Європи». Стратегія концентрує увагу на трьох основних опорах Єдиного цифрового ринку ЄС: зняття бар'єрів для доступу споживачів та бізнесу до товарів та послуг через Інтернет у межах ЄС; створення сприятливих умов розвитку цифрових мереж та послуг; сприяння максимальному зростанню потенціалу європейської цифрової економіки [8].

Огляд переліку заходів стосовно усунення бар'єру, що стосується *Порядку денного цифрових технологій 2020 року*, показує наскільки це все ще залишається проблемою: складні умови ліцензування, проблеми забезпечення авторських прав або зближення в аудіовізуальному просторі, фрагментація та спротив на національній основі, а також відсутність всеохоплюючої нормативної бази у рамках єдиного органу телекомунікацій ЄС – ось деякі з прикладів питань, які залишалися актуальними [7].

Хоча визначальним у формуванні сучасного стану регулювання Інтернету в ЄС став пакет нормативно-правових актів та реформ, який поступово впроваджувався, починаючи з 2018 року. Крім нової реформи оподаткування, ним було передбачено [8]: у червні 2019 р. – правила щодо забезпечення чесності прозорості онлайн-послуг для бізнес-користувачів; з травня 2018 р. – нові правила також для онлайн послуг транскордонної доставки товарних посилок; з 2020 р. – нові спільні правила захисту споживачів товарів онлайн; нові правила для цифрових контрактів; з грудня 2018 р. – нові правила ЄС електронної торгівлі, забороняють онлайн дискримінацію на основі національності або місця розташування.

Висновки. На початку 2000-х років основна увага законотворчих органів ЄС приділялася розробці нормативно-правових актів у сфері регулювання телекомунікацій, цифрових мереж та послуг. Розробка ж регуляторних механізмів, які б діяли у цифровому просторі ЄС активно ведеться з 2009 року. Цей новий етап процесу розробки гармонізованих механізмів регулювання електронних комунікаційних послуг та Інтернету увінчався прийняттям у 2009 році низки нормативно-правових документів та, зокрема, Регламенту (ЄС) 1211/2009, яким було засновано Орган європейських регуляторів електронних комунікацій BEREC), що перейняв на себе роль національного регуляторного органу. У 2018 році, у рамках створення єдиного цифрового простору ЄС прийнято оновлений Регламент BEREC, а також Кодекс електронних комунікацій.

У ході дослідження визначено основні напрямки політик ЄС, у рамках яких проводяться заходи із гармонізації та уніфікації законодавства для забезпечення більш ефективної взаємодії як всередині ЄС, так і з зовнішніми партнерами: кібербезпека, авторське право та персональні дані, а також телекомунікаційні послуги. У статті автор торкається теоретичних та практичних сторін діяльності Європейської Комісії у цих напрямках щодо регулювання Інтернету та описує створення єдиного цифрового простору ЄС з точки зору динаміки процесу у цілому. Варто зазначити, що визначальним у формуванні сучасного стану регулювання Інтернету в ЄС став пакет нормативно-правових актів та реформ, який поступово впроваджувався, починаючи з 2018 року. Крім нової реформи оподаткування, ним було передбачено: правила щодо забезпечення чесності прозорості онлайн-послуг для бізнес-користувачів; з травня 2018 р. – нові правила для онлайн-послуг транскордонної доставки товарних посилок; з 2020 р. – нові спільні правила захисту споживачів товарів онлайн; нові правила для цифрових контрактів; з грудня 2018 р. нові правила ЄС електронної торгівлі забороняють онлайн дискримінацію на основі національності або місця розміщення тощо.

Таким чином, результатом дослідження став описовий аналіз процесу формування законодавчої бази Європейського Союзу, ролей організацій та інституцій ЄС, стану і напрямів удосконалення правового регулювання відносин у сфері електронних комунікацій та Інтернету.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку цифрових технологій. *Офіційний веб-сайт Європейської Комісії*. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/electronic-communications-laws> (дата звернення: 25.05.2021).
2. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2015/2120 від 25 листопада 2015 року про заходи щодо доступу до відкритого Інтернету. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_010-15#Text (дата звернення 01.06.2021).
3. Запорожець Ю. О. Політика Європейського союзу у сфері інформаційної безпеки. *Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 87 (Частина II)*. 2009. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv/article/viewFile/1195/1139> (дата звернення 29.05.2021).

4. Правове регулювання відносин у мережі Інтернет : монографія / А. П. Гетьман, Ю. Є. Атаманова, В. С. Мілаш та ін. ; за ред. С. В. Глібка, К. В. Єфремової. Харків: Право, 2016. URL: <https://ndipzir.org.ua/archives/5224> (дата звернення 07.06.2021).
5. The European Network and Information Security Agency. Офіційний веб-сайт Агентства Європейського Союзу з кібербезпеки. URL: <https://www.enisa.europa.eu/> (дата звернення 03.06.2021).
6. Офіційний сайт Органу європейських регуляторів електронних комунікацій (BEREC). URL: <https://berec.europa.eu/> (дата звернення 12.06.2021).
7. Savin A. How Europe formulates internet policy. 2014. URL: https://policyreview.info/articles/analysis/how-europe-formulates-internet-policy#footnote26_38u40qr (дата звернення 10.06.2021).
8. Шнирков О. І. ЄС: Від єдиного цифрового ринку до цифрового союзу країн-членів. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ес_n/article/view/3790 (дата звернення 06.06.2021).